

Allt fler hus byggs nu i tegel. De blir både större och bättre än de gamla.

FOTO: HILLEVI NILSSON

– Vi har jobbat hårt för detta

Byborna bygger en bättre framtid med egna krafter

Världen går i vågor och ryggen är snart så knäckt att bilens djupdykningar inte längre känns. Vi är på väg till Queladistriktet ungefär elva mil nordöst om staden Malanje. Den två mil långa avfartsvägen från huvudvägen är knappt farbar, och vår fyrhjulsdrivna bil ska snart gräva ner sig i en lergrop som är så djup att lokalbefolkningen kallar den för "Världsmästarhålet".

Vägen har blivit sämre sedan förra besöket för två år sedan. Men med byarna längs vägen är det tvärtom. Där det då låg små ynkliga gräshyddor finns idag stora, mycket bättre bostadshus omgivna av frodigt gröna små fruktträd. Runt husen syns på många håll ankor vagga omkring och höns sprätta frenetiskt.

Barn och vuxna som går omkring i byarna eller längs vägen visar inte längre några tecken på undernäring. Det är uppenbart för blotta ögat att folk i Quela har fått det bättre sedan de började flytta hem efter krigsslutet 2002.

De hemvändande i Quela och Lombe, som ligger väster om staden Malanje, får stöd genom den angolanska organisationen ADRA:s och Afrikagruppernas gemensamma Malanjeprogram, som finansieras av Sida. I början handlade det mest om utsäde, jordbruksredskap, vatten och skolor, för att de som flyttade tillbaka skulle komma igång att producera sin egen mat.

Queladistriktets sju tusen invånare har återvänt från flera olika håll: från internflyktingbyar runt staden Malanje eller huvudstaden Luanda, från grannprovinserna, från ett liv i "bushen" med Unita...

– Det var en fruktansvärd tid. Vi var hela tiden i rörelse och blev så utmattade att många dog, berättar Jorge Domingos. Tillsammans med fru och fyra barn tvingades han följa med Unita ut i "bushen", där de med knapp nöd lyckades överleva på vilda frukter, bär, örter och rötter.

Förbättrade liv

Det är långtifrån något överflöd i byn Kambamba heller. Men ingen klagar, utan alla tycker att det har blivit så mycket bättre därför att det är fred och de har fått komma hem.

– Och vi har kunnat förbättra våra liv tack vare Malanjeprogrammet. De här människorna från ADRA jobbar bra, säger en av de traditionella ledarna i Kambamba.

Byföreningen har samlats i den nybyggda cementskolan, och invånarna berättar att alla i byn nu kan äta sig mätta. Varje familj odlar minst en hektar jord, så de försörjer sig själva och får rentav lite över till försäljning på marknaden i Quela.

Nu funderar föreningen på att använda Malanjeprogrammets creditsystem för att skaffa getter och bättre jordbruksredskap, så att de kan producera ännu mer. Kvinnorna tänker praktiskt och vill helst skaffa en

kvarn, som skulle bespara dem mycket arbete med att mala maniok och majs.

– Vi är nöjda med den nya skolan. Men det skulle behövas ett klassrum till, för det har kommit tillbaka fler familjer med barn på senaste tiden. Det finns 175 barn i byn, och vi vill ju att alla ska gå i skolan, säger föreningens ordförande.

Byföreningen i Kambamba är en av det tjugotal föreningar som har bildats eller är under utveckling i Queladistriktet. Än så länge är de flesta av föreningarna mest inriktade på att förbättra jordbruket. Men de får utbildning av ADRA i ämnen som medborgarrätt, jämställdhet, organisationskunskap och demokratifrågor för att så småningom kunna försvara byarnas rättigheter och ställa krav på myndigheterna i provinserna.

I Lombe på andra sidan om staden Malanje har många av föreningarna hunnit organisera sig bättre än i Quela. De har funnits längre och kan redan bidra med bestämda åsikter om hur Malanjeprogrammet bör fungera i just deras byar.

Tre av Lombekommunens föreningar har bildats av ungdomar. Lika många är kvinnoföreningar, som kämpar för att öka både kvinnornas inkomster och jämställdheten mellan kvinnor och män.

Traktor eller oxar?

– Tror ni att banken kan ge oss lån till en traktor nu när vi producerar så mycket maniok och har skaffat lager för utsäde och allt?

Vi skulle vilja ha en traktor till att göra en del av det tunga jobbet. Och så kunde vi hyra ut den till andra kvinnoföreningar också.

Det säger Maria Fátima da Coimbra på ett föreningsmöte i byn Kafundanga i Lombe. Hon är ordförande i byns kvinnoförening som bildades av tolv kvinnor i slutet av 2002. Nu har antalet medlemmar stigit till över 70, och kvinnorna odlar all mat som behövs i byn.

Kvinnorna i Kafundanga odlar också utsäde för maniok, majs och jordnötter i föreningens regi. Utsädesodlingarna kunde komma igång tack vare Malanjeprogrammets mikrokrediter. Kvinnorna har hittills inte missat någon återbetalning, för de tjänar pengar på att sälja utsädet de producerar till invånare i Lombes andra byar.

Kvinnoföreningen har lyckats bättre än väntat och vill nu skaffa en traktor för att underlätta jobbet. Men ADRA:s samordnare för programmet i Lombe frågar:

– Har ni någon som kan köra traktorn?

– Nä, men det ordnar vi!

– Och om traktorn går sönder?

– Hmm... En stund blir det så tyst på det livliga mötet att man hör hönsen kackla utanför den traditionellt byggda möteslokalen.

– Men vi vill ju bara låna pengar till en traktor... Hur ska vi annars få den avlastning vi så väl behöver? undrar en av kvinnorna och bryter tystnaden.

– Ni har inte funderat på att skaffa oxar? De är billigare än en traktor och går inte så lätt sönder. Oxar kan både arbeta och vara trevligt sällskap. Fast dom behöver ju skötsel också förstås...

ADRA-samordnaren avbryts av allmänt mummel kvinnorna emellan. De har uppenbarligen börjat resonera om de olika alternativens för- och nackdelar. Men resultatet av dagens möte blir inte något definitivt beslut utan ett samförstånd att kvinnorna ska fort-

sätta diskussionen om traktor eller oxar.

Utanför möteslokalen har byns barn samlats för att sjunga och dansa. De är uppklädda från topp till tå: flickorna i fluffiga pastellfärgade klänningar och pojkarna i nya tröjor – och skor. ADRA:s samordnare pekar på barnens fötter och säger till en av kvinnorna:

– Det syns minsann att ni tjänar pengar. Ni har visst blivit riktiga kapitalister?

– Javisst, svarar kvinnan stolt. Det kunde man väl inte ha trott för ett par år sen. Då höll vi ju på att svälta ihjäl... och idag är det tvärtom. Men vi har jobbat hårt för att komma så här långt.

Kvinnan i Kafundanga har rätt. Det är nästan otroliga förändringar som skett i Malanjes byar de senaste två åren. Landsbygden har börjat leva igen efter det långa kriget. Och det är hårt arbete av nästan fyra miljoner hemvändande internflyktingar som åstadkommer förändringarna runtom i Angola.

– Nästan alla som var internflyktingar i staden Malanje med omgivning har nu flyttat hem till byar på landsbygden. De har återvänt till livet som bönder, och de flesta överlever redan på vad de själva odlar, säger en av ADRA:s projektledare.

Genom att ta sitt öde i egna händer och vända hem till landsbygden har internflyktingarna själva börjat normalisera situationen i Malanje. De statliga myndigheterna har bidragit, bland annat med att placera ut administratörer i alla provinsens distrikt.

Lugn trots spänningar

När de statliga administratörerna tillsattes utsågs vissa av regeringen, andra av Unita. I enstaka distrikt, till exempel Quela, har det förekommit politiskt laddade gräl mellan "Unitas" administratör och traditionella ledare i MPLA-vänliga byar.

Men de politiska grälen i Quela har inte urartat till våld, trots att ganska många demobiliserade Unitasoldater har slagit sig

ned i distriktet. Att spända situationer har kunnat lösas ganska lätt beror delvis på att ADRA snabbt uppfattade spänningarna och arbetar med att förebygga värre urladdningar.

ADRA såg exempelvis till att rekrytera demobiliserade Unitasoldater som hälsovårdare inom ramen för Malanjeprogrammet. Dessutom ordnades riktiga intensivkurser i medborgarrätt för att byföreningarna skulle förstå att alla har samma rättigheter, oavsett partifärg.

Redan efter några månader syntes tecken på förbättringar. Unitasympatisörer frystes inte längre ut i byarna, och några accepterades rentav som styrelsemedlemmar i byföreningar. Trots spända stämningar här och var, har lugnet hittills bevarats i Malanjeprovinsen. En viktig anledning är att alla militärer som tidigare var utplacerade i distriktet har kallats tillbaka till kasernerna i staden Malanje eller i Luanda. Provinsguvernören bidrar också till lugnet genom att rycka ut och medla i de distrikt där det hettar till.

Allt tyder i dagsläget på att Malanjeprovinsen är på väg att hämta sig efter det långa kriget. Landsbygden är befolkad igen, jordbruksproduktionen ökar och en del varor när redan ända till Luanda. Byarnas folk bygger sig större och bättre bostäder och tänker inte längre enbart på mat för dagen utan på att skaffa plastmöbler och cyklar.

Samtidigt är människorna i Malanjes byar fortfarande mycket sårbara. Om torka eller störtregn förstör deras skördar, har de än så länge nästan inget att falla tillbaka på. Det tar några år att bygga upp en tryggare grund med reserver för svåra tider.

Därför kan man nog säga att de 18 000 invånarna i Quela och Lombe är lyckligt lottade. Malanjeprogrammet ger dem under några år den nödvändiga tryggheten för att med egna krafter kunna säkra en bättre framtid.

HILLEVI NILSSON

Cyklar och plastmöbler, tecken på att folk får det bättre.

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Ickekommersiell-Dela Lika 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/se/> Verket har publicerats i www.globalarkivet.se.

FOTO: HILLEVI NILSSON